

DEKLARACIJA O KRITERIJUMIMA ZA SLOBODNE I PRAVIČNE IZBORE

*Jednoglasno usvojena na 154. sednici Interparlamentarne unije
(Pariz, 26. mart 1994.)*

Interparlamentarni savet,

Potvrđujući značaj Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima koji utvrđuju da će legitimitet za upravljanje biti zasnovan na volji naroda iskazanoj na povremenim i istinskim izborima,

Priznavajući i podržavajući osnovne principe koji se odnose na povremene slobodne i pravične izbore koje Država priznaje kroz univerzalne i regionalne instrumente ljudskih prava, uključujući pravo svakog lica da učestvuje u vladi svoje zemlje, direktno ili indirektno, putem slobodno izabраниh predstavnika, da glasa na takvim izborima tajnim glasanjem, da ima jednaku priliku da postane kandidat na izborima i da iznese svoj politički stav, bilo pojedinačno, bilo kroz udruživanje sa drugima,

Svesni činjenice da svaka Država ima suvereno pravo da, u skladu sa voljom svog naroda, slobodno bira i razvija svoje političke, društvene, ekonomske i kulturne sisteme bez uplitanja drugih država, strogo se pridržavajući Povelje Ujedinjenih nacija,

Želeći da promovišu uspostavljanje demokratskih, pluralističkih sistema reprezentativne vlade u celom svetu,

Priznajući da je uspostavljanje i jačanje demokratskih procesa i institucija zajednička odgovornost Vlada, biračkog tela i organizovanih političkih snaga, da su povremeni i istinski izbori potreban i neophodan element trajnih napora za zaštitu prava i interesa naroda kojim se upravlja, te je kao pitanje praktičnog iskustva, pravo svakog lica da učestvuje u Vladi svoje zemlje presudan faktor u istinskom uživanju svih ljudskih prava i osnovnih sloboda,

Pozdravljajući sve veću ulogu Ujedinjenih nacija, Interparlamentarne unije, regionalnih organizacija i parlamentarnih skupština, kao i međunarodnih i nacionalnih nevladinih organizacija u pružanju izborne pomoći na zahtev Vlada,

Sledstveno tome usvaja sledeću Deklaraciju o slobodnim i pravičnim izborima i **poziva** Vlade i Parlamente širom sveta da se rukovode navedenim principima i standardima:

1. Slobodni i pravični izbori

Autoritet vlasti se u svakoj državi može crpiti samo iz volje naroda koja se izražava na pravičnim i slobodnim izborima, koji se održavaju u redovnim intervalima i zasnivaju na jednakom, opštem, kao i pravu na tajno glasanje.

2. Glasanje i biračko pravo

- (1) Svaka punoletna osoba ima pravo da bez diskriminacije glasa na izborima.
- (2) Svaka punoletna osoba ima pravo da pristupi efikasnoj, nepristrasnoj proceduri registracije birača bez diskriminacije.
- (3) Nijednom građaninu koji ima biračko pravo neće biti uskraćeno pravo glasa, niti će biti ispisan iz biračkog spiska kao birač, osim ukoliko za to ne postoje objektivno proverljivi kriterijumi propisanim zakonom i pod uslovom da su takve mere u skladu sa obavezama Države prema međunarodnom pravu.
- (4) Svako lice kome se uskrati pravo glasa ili upis u birački spisak ima pravo na žalbu organu nadležnom za razmatranje takvih odluka i uklanjanje grešaka u hitnom i efikasnom postupku.
- (5) Svaki birač ima pravo na jednak i efikasan pristup biračkom mestu kako bi ostvario svoje pravo glasa.
- (6) Svaki birač ima pravo da svoje pravo ostvaruje ravnpravno sa drugim biračima. Svaki glas ima istu težinu.
- (7) Pravo na tajno glasanje je apsolutno i neće biti ograničeno na bilo koji način.

3. Kandidovanje, stranke, prava i obaveze u kampanji

- (1) Svako ima pravo da učestvuje u Vladi svoje zemlje i ima jednaku priliku da postane kandidat na izborima. Kriterijumi za učešće u Vladi utvrđuju se u skladu sa nacionalnim ustavima i zakonima, ali neće biti u suprotnosti sa međunarodnim obavezama Države.
- (2) Svako ima pravo da se priključi političkoj stranci, ili da zajedno sa drugim licima osnuje političku stranku, ili organizaciju sa ciljem učešća na izborima.
- (3) Svako lice ima pravo da pojedinačno, ili zajedno sa drugima:
  - Neometano izražava političko mišljenje;
  - Traži, prima i prenosi informacije, te da bude dovoljno informisano kako bi donelo odluku;
  - Da se slobodno kreće unutar zemlje kako bi vodilo izbornu kampanju,

- Da vodi kampanju na ravnopravnim osnovama sa drugim političkim strankama, uključujući i stranku koja formira postojeću Vladu.

(4) Svaki kandidat na izborima i svaka politička stranka imaju jednake mogućnosti da pristupe medijima, naročito medijima masovne komunikacije.

(5) Priznaje se i štiti pravo kandidata u pogledu lične bezbednosti i bezbednosti njihove imovine.

(6) Svaki pojedinac i svaka politička stranka imaju pravo na zaštitu zakonom, kao i na pravni lek u slučaju povrede političkih i izbornih prava.

(7) Navedena prava mogu biti podložna samo izuzetnim ograničenjima koja su u skladu sa zakonom i u razumnoj meri neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javnog reda (*ordre public*), zaštite javnog zdravlja ili morala, ili zaštitu prava i sloboda drugih i pod uslovom da su u skladu sa obavezama Države prema međunarodnom pravu. Dozvoljena ograničenja u pogledu kandidovanja, stvaranja stranke i njenih aktivnosti se neće primenjivati ako krše princip nediskriminacije po osnovu rase pripadnosti, boje kože, pola, jezika, veroispovesti, političkih i drugih mišljenja, nacionalne i društvene pripadnosti, imovine, rođenja ili drugog statusa.

(8) Svaki pojedinac ili politička stranka kojima se pravo na kandidovanje, stranku ili kampanju uskrate, ili ograniče ima pravo na žalbu organu nadležnom za razmatranje takvih odluka i uklanjanje grešaka u hitnom i efikasnom postupku.

(9) Pravo na kandidovanje, stranku ili kampanju sa sabom nose odgovornosti prema zajednici. Nijedan kandidat niti politička stranka naročito ne smeju da pribegavaju nasilju.

(10) Svaki kandidat i politička stranka koji učestvuju u izbornoj trci moraju da poštuju prava i slobode drugih.

(11) Svaki kandidat i politička stranka koji učestvuju u izbornoj trci moraju da prihvate rezultate slobodnih i pravičnih izbora.

4. Prava i obaveze Država

(1) Države treba da preduzmu neophodne zakonodavne korake i druge mere u skladu sa svojim ustavnim procedurama, kako bi garantovale prava i institucionalni okvir za povremene istinske izbore, u skladu sa svojim obavezama prema međunarodnom pravu. Države posebno treba:

- Da uspostave efikasnu, nepristrasnu i nediskriminišuću proceduru za registraciju birača;
- Da uspostave jasne kriterijume za registraciju birača, kao što su godine života, nacionalnost i prebivalište, te da osiguraju da se takve odredbe primenjuju bez ikakve razlike;
- Da obezbede formiranje i slobodno funkcionisanje političkih stranaka, da, po mogućnosti, regulišu finansiranje političkih stranaka i izbornih kampanja, da obezbede jasno odvajanje stranaka i Države, da obezbede konkurentne uslove za izbore zasnovane na ravnopravnoj osnovi;
- Da pokrenu ili olakšaju nacionalne programe građanskog obrazovanja, kako bi se osiguralo da stanovništvo bude upoznato sa izbornim procedurama i pitanjima;

(2) Pored toga, Države treba da preduzmu neophodne političke i institucionalne korake kako bi osigurale progresivno postizanje i konsolidaciju demokratskih ciljeva, uključujući i uspostavljanje neutralnog, nepristrasnog ili uravnoteženog mehanizma za upravljanje izborima. Na taj način bi, između ostalog trebalo:

- Da se pobrinu da su lica odgovorna za različite aspekte izbora obučena i da deluju nepristrasno, te da se uspostave koherentne procedure glasanja i da se javnost sa njima upozna;
- Da obezbede registraciju birača, ažuriranje biračkih spiskova i procedura glasanja, uz pomoć nacionalnih i međunarodnih posmatrača;
- Da podstaknu stranke, kandidate i medije da prihvate i usvoje Kodeks ponašanja koji će uređivati izbornu kampanju i period glasanja;
- Da obezbede integritet glasanja kroz odgovarajuće mere kako bi se sprečilo višestruko glasanje ili glasanje lica koja na to nemaju pravo;
- Da obezbede integritet procesa prebrojavanja glasova.

(3) Države će poštovati i zaštititi ljudska prava svih pojedinaca na njihovoj teritoriji i pod njihovom jurisdikcijom. U vreme izbora, Država i njeni organi bi u tom smislu trebalo da obezbede:

- Poštovanje sloboda kretanja, okupljanja, udruživanja i izražavanja, naročito u kontekstu političkih okupljanja i mitinga;
- Da stranke i kandidati mogu slobodno da iznose svoje stavove biračkom telu i da uživaju ravnopravnost u pristupanju državnim medijima i javnim servisima;
- Da budu preduzeti svi neophodni koraci kako bi se garantovalo nestranačko pojavljivanje u državnim medijima i javnim servisima.

(4) Kako bi izbori bili pravični, Države treba da preduzmu neophodne mere kako bi se osiguralo da stranke i kandidati imaju priliku da u razumnoj meri predstave svoje izborne platforme.

(5) Države treba da preduzmu sve neophodne odgovarajuće mere kako bi se osiguralo poštovanje principa tajnog glasanja, i kako bi birači mogli slobodno da glasaju, bez straha ili zastrašenosti.

(6) Pored toga, državni organi treba da osiguraju da nema prevara ili drugih ilegalnih radnji tokom glasanja, da se očuvaju bezbednost i integritet procesa i da obučena lica vrše prebrojavanje glasova uz nadzor i/ili nepristrasnu proveru.

(7) Države treba da preduzmu sve neophodne odgovarajuće mere kako bi se osigurala transparentnost celokupnog izbornog procesa uključujući, na primer, prisustvo predstavnika stranke i propisno akreditovanih posmatrača.

(8) Države treba da preduzmu sve neophodne mere kako bi se obezbedilo da sve stranke, kandidati i simpatizeri uživaju jednaku sigurnost. Takođe, državni organi treba da preduzmu neophodne korake kako bi se sprečilo izborna nasilje.

(9) Države treba da se pobrinu da kršenje ljudskih prava i žalbe u vezi sa izbornim procesom budu rešeni efikasno i bez odlaganja od strane nezavisnog i nepristrasnog organa, kao što su izborna komisija ili sudovi, u toku trajanja samog izbornog procesa.